

Naam:

Klas:

Datum:

*Ruimte voor
schoolstempel
en paraaf docent*

1C Hanteren/ fixeren / seksen vogels

WETEN

Als je deze lessen hebt geoefend ben je in staat om de dieren beschreven in deze lessencyclus op de juiste wijze te hanteren en fixeren. Dit moet op een diervriendelijke manier gebeuren, zonder het welzijn van het dier aan te tasten. Tevens kun je van de behandelde diersoorten het geslacht bepalen.

DOEN

- Het dier op de juiste wijze uit het hok/ stal nemen
- Het dier op de juiste wijze hanteren
- Het dier op de juiste wijze fixeren
- Het geslacht bepalen
- Respectvol omgaan met de dieren
- Doortastend zijn

NODIG

- Opzoekboek dier/ kippen-, en kooi en volièrevogels encyclopedie
- Vangnetje
- Vanghaak

TIJD

Deze les duurt 2 uren. Deze lessen hanteren/ fixeren zullen regelmatig geoefend moeten worden. Je moet van **alle** in deze les beschreven diersoorten de aftekenmatrix afgetekend hebben.

TIPS

- Zet eerst alle spullen klaar die je nodig hebt
- Ben niet te bang, pak het dier stevig beet
- Ga doortastend te werk, anders kun je het dier onnodig bezeren

A. Theorie

Hanteren

Hanteren is het dier oppakken of leiden op een zo veilig mogelijke wijze. Het is belangrijk dat je dieren waar je mee werkt ook op de juiste wijze kunt hanteren. Als je dieren wilt verzorgen moet je ze vaak uit hun verblijf halen. Ook is het denkbaar dat je de dieren wilt verplaatsen. Om dat allemaal veilig uit te kunnen voeren is het belangrijk dat je het hanteren van dieren meerdere keren goed oefent. Je moet een dieren soms uit hun verblijf halen om ze te verzorgen.

Fixeren

Als je een dier wilt controleren of behandelen moet je een dier kunnen fixeren. Fixeren is een dier op zo'n wijze vastpakken dat je het kunt controleren of behandelen zonder dat het risico bestaat dat het dier zichzelf of de behandelaar kan bezeren. Om dit te bereiken moet je het dier stevig en resoluut vastpakken. Het lijkt soms een beetje wreed maar de dieren hebben hier geen of weinig last van. Het is beter om het dier goed vast te pakken als dat het dier zich kan bezeren tijdens de controle of behandeling.

Geslacht bepalen (seksen)

Het geslacht van een dier bepalen noemt men ook wel eens seksen. Het is erg belangrijk dat je bij de verschillende dieren het verschil kunt zien en benoemen tussen een mannelijk en een vrouwelijk dier. Bij sommige diersoorten kunnen bijvoorbeeld de mannetjes niet samen gehuisvest worden. Ook als je wilt gaan fokken met dieren (of juist niet) is het handig als je het verschil weet tussen mannetjes en vrouwtjes. Het symbool voor mannelijke dieren is ♂ het symbool voor vrouwelijke dieren is ♀. Het verschil tussen mannelijke en vrouwelijke dieren noemen we de geslachtskenmerken. We onderscheiden primaire en secundaire geslachtskenmerken.

Primaire geslachtskenmerken

Primaire geslachtskenmerken zijn kenmerken die al bij de geboorte aanwezig zijn. Dit zijn vaak de penis, balzak en de vagina.

Secundaire geslachtskenmerken

Secundaire geslachtskenmerken zijn lichamelijke geslachtskenmerken die zich pas ontwikkelen op het moment dat de dieren geslachtsrijp worden. Denk hierbij bijvoorbeeld op het groter worden van de kam en het ontwikkelen van sporen bij hoenders, het doorgroeien van de hoektanden tot slagstanden bij varkens, etc.

Volière vogels

Vogels moet je zo min mogelijk hanteren. Als je ze verkeerd vastpakt, kun je hun veren beschadigen. Vogels vinden het niet prettig om vastgehouden te worden. Sommige tamme vogels zitten graag op je vinger of schouder. Toch is het soms nodig om een vogel vast te houden. Als je een vogel vasthoudt, gaat je hand meestal zweten. Dat komt door de lichaamstemperatuur van vogels die rond de 41° ligt. Door deze zweethanden verliest de vogel veren. Raak de vogel daarom zomin mogelijk aan als je hem vasthoudt. Houd een vogel echter altijd zo min mogelijk vast! Zorg ervoor dat ramen en deuren gesloten zijn als je volière vogels wilt hanteren.

Vogels zonder kromsnavel

Stap 1

Ga voorzichtig met je hand in de kooi en pak de vogels vast. In een volière gebruik je een vogelnetje. Beweeg je hierbij rustig, maar wel vastberaden.

Stap 2

Leg de vogel met de rug tegen je handpalm aan. Het kopje leg je tussen je wijsvinger en duim in. Houd je wijsvinger gestrekt achter het nekje. Dan sluit je je duim om de nek van de vogel heen, houd je de wijsvinger gestrekt. Meestal blijft de vogel dan rustig liggen. Zo niet, leg dan je vingers losjes om de vogel heen. Niet knijpen: vogels hebben broze botjes en een teer nekje. Sluit niet je hele hand om het vogeltje. De lichaamstemperatuur loopt anders te hoog op.

Vogels met kromsnavel

Stap 1

Ga voorzichtig met je hand in de kooi en pak de vogels vast. In een volière gebruik je een netje. Beweeg je hierbij rustig, maar wel vastberaden.

Stap 2

Kromsnavel moet je op een andere manier vasthouden, anders bijten ze in je duim. Pak deze vogels met duim en wijsvinger aan de zijkant van de kop vast. Als je dit onder de kaken doet en ze stevig vasthoudt, dan kan de vogel niet bijten. Sluit je andere vingers om de rest van het vogellichaam heen. Niet knijpen! Vooral papegaaien hebben nog een ander wapen: de poten met nagels. Houd daarom met je vingers of je andere hand de poten in bedwang. Bedenk dat de meeste nagels erg scherp zijn en dat de poten van (grote) vogels erg sterk zijn.

Geslacht bepalen

Bij volière vogels worden de vrouwtjes een pop genoemd en mannetjes gewoon man.

Kanaries

Het is erg moeilijk om het geslacht te bepalen bij kanaries. Tijdens de kweektijd is het verschil te zien aan de stand en de grootte van de cloaca, maar hiervoor moet je wel erg ervaren zijn. Broedrijpe vrouwtjes hebben in de kweektijd dan ook een vrijwel onbevederde borst. Het geslachtsonderscheid is wel goed te bepalen door de zang. Alleen de mannetjes zingen.

Grasparkiet

Grasparkieten hebben een zogenaamde neusdop boven de snavel. Bij mannetje is de blauw van kleur terwijl bij vrouwtjes deze bruin van kleur is.

Valkparkiet

Bij wildkleurige soorten is het verschil te zien aan het kleurverschil van de kop. Mannetjes hebben een overwegend gele kop en wangen terwijl dit bij de vrouwtjes deze kleur amper aanwezig is

Grijze roodstaartpapegaai

Bij deze soort is het geslacht uiterlijk niet te zien.

Van veel kooi- en volièrevogels zijn de raskenmerken en geslachtsonderscheid beschreven in de kooi- en volièrevogels encyclopedie.

Kippen hanteren en fixeren

Stap 1

Ga het kippenverblijf binnen. Kies **één** kip uit, loop daar rustig naar toe. Drijf de kip voorzichtig in een hoek. Ga rustig, maar resoluut te werk.

Stap 2

Pak de kip rustig maar resoluut op. Kippen mag je *nooit bij de staartveren* vastpakken, want dan trek je de veren uit. Zorg ervoor dat de kip niet met de vleugels kan fladderen. De kans bestaat dat je hierdoor de kip loslaat en de kip kan hierbij zijn verenpakket beschadigen.

1. Het hanteren van de kip *aan de vleugels*

Je pakt beide vleugels in één hand vast, dicht bij het lichaam. Je duim en je ringvinger raken elkaar om de vleugels heen aan. Je kan nu de kip als een handtasje laten hangen. Nu kun je indien gewenst de kip op zijn rug draaien om de onderkant en de poten te controleren.

2. Hanteren van de kip *om de vleugels*

Met deze methode pak je de kip met beide handen op en omklemt zo de vleugels van de kip. Pas er wel op dat je de beide vleugels ook goed omklemt omdat anders de kip met de vleugels gaat slaan en zichzelf en jouw zo kan bezeren.

2. Het hanteren van de kip op de hand

Hierbij ga je met je hand onder de kip door, van voor naar achter. De poten van de kip komen tussen wijs- en middelvinger en tussen ringvinger en pink. De kip kan nu rusten op je arm. Je houdt de kip tegen je lichaam aangedrukt. Hierbij houd je de ene vleugel klem tussen jouw lichaam en dat van de kip. De andere vleugel houd je vast met je duim.

Geslacht bepalen

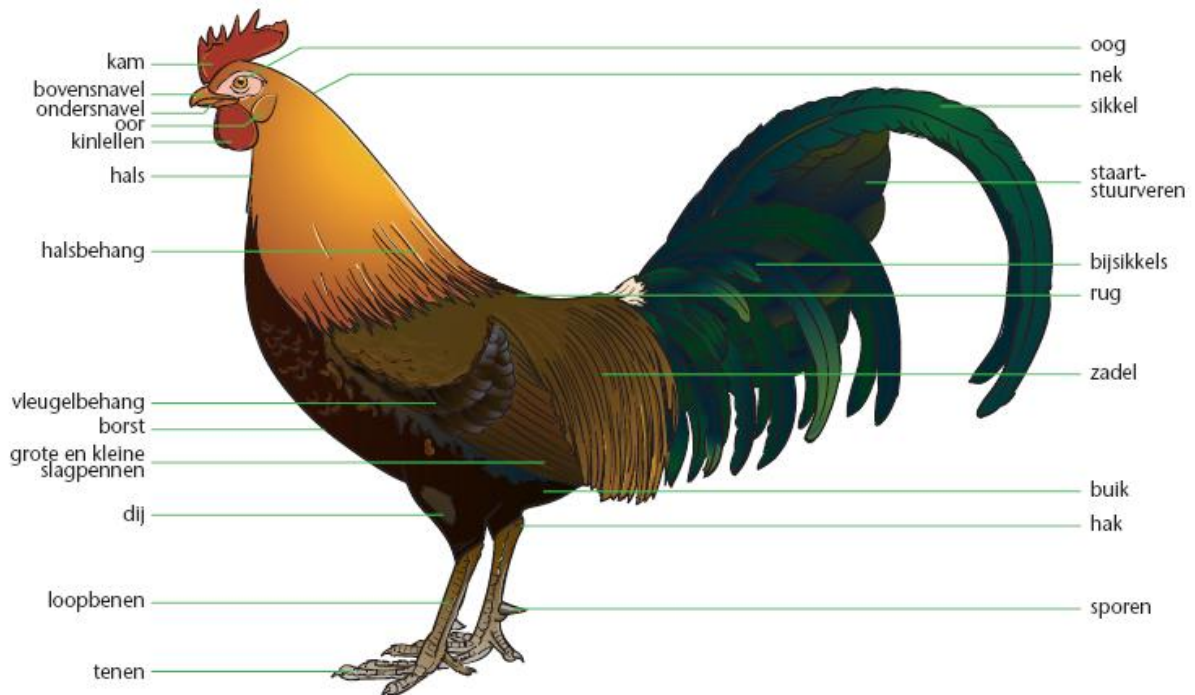
Bij kippen worden de mannetjes hanen genoemd en de vrouwtjes hen. De jongen zijn kuikens. Een gecasteerde haan wordt een kapoen genoemd. Je kunt op de volgende wijze het geslacht bepalen van een kip.

Primaire geslachtskenmerken

Bij eendagskuikens is het over het algemeen moeilijk om het geslacht te bepalen. Ervaren en getrainde mensen kunnen het geslacht bij eendagskuikens bepalen door naar de cloaca te kijken. Een uitzondering zijn rassen met autoseksende kuikens. Dat wil zeggen dat er tussen de hennetjes en haantjes wel een duidelijk verschil is waar te nemen in de kleuring van de donsveertjes.

Secundaire geslachtskenmerken

Het verschil tussen hanen en hennen is goed aan uiterlijke kenmerken te herkennen als de dieren opgroeien. Hanen zijn groter, hebben een grotere kopversierselen (kam, kinlellen) en hebben sierveren (staartsikkel, zadel, hals- en vleugelbehang). Verder hebben hanen sporen aan hun poten. Als hanen ongeveer drie maanden oud zijn beginnen ze met kraaien.

HET UITERLIJK VAN EEN HAAN

Duiven

Ook duiven vinden het niet prettig om vastgepakt te worden. Daarom moet je ze zo min mogelijk hanteren. Houd ramen en deuren gesloten, voor als de duif ontsnapt. Wees voorzichtig met de duif. Knijp hem niet en pas op voor zijn vleugels.

Stap 1

Ga de duiventil in en kies 1 duif uit die je gaat vangen. Loop naar de duif toe en pak deze met een vloeiende beweging vast. Ga rustig maar resoluut te werk. Pak een duif altijd vast met twee handen en houd hem met de borst naar je toe vast.

Stap 2

Pak met de ene hand de duif goed beet en maak je andere hand los. Houd de poten van de duif gestrekt naar achteren, tussen jouw wijs- en ringvinger in en doe de duim over de duif naar jouw ringvinger toe. Nu heb je je andere hand vrij om de duif te onderzoeken. Je kunt bijvoorbeeld de vleugels spreiden en tegen het licht houden en de vleugels zo controleren op bijvoorbeeld veerluis.

Geslacht bepalen

Mannetjesduiven worden doffer genoemd en vrouwtjes duivin en de jongen pieper. Doffers zijn groter en forser dan duivinnen, hebben grotere neusdoppen, een langer borstbeen en bredere slag- en dekpenen. In het legseizoen is het verschil in geslacht ook te voelen aan de afstand tussen de legbeentjes. Hiervoor ga je met twee vingers over het borstbeen naar beneden richting de cloaca. Als je bijna bij de cloaca bent kun je de legbeentjes voelen. Bij de duivin zijn die verder uit elkaar dan bij de doffer.

B. Zelftoets

1. Wat is het verschil tussen primaire en secundaire geslachtskenmerken?

2. Waarom mag je bij het hanteren van een volièrevogel niet zijn hele lichaam omsluiten met je hand?

3. Wat is het verschil tussen hanteren en fixeren?

4. Hoe kan je zien of je kip een haan of hen is?

5. Wat is het symbool van een mannelijk en vrouwelijk dier?

6. Waarom is het belangrijk dat je het geslacht van een dier kunt bepalen?

7. Kun je het geslacht van een grasparkiet bepalen aan de hand van zijn primaire geslachtkenmerken?

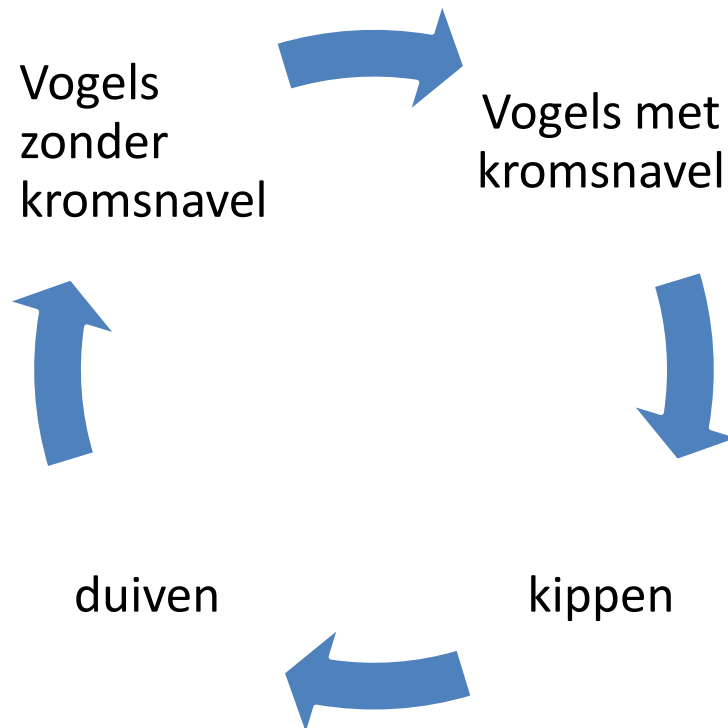
8. Wat moet je altijd als eerste doen voordat je een dier wilt oppakken?

9. Wat is de lichaamstemperatuur van veel volièrevogels?

10. Hoe kun je bij een duif voelen of het een doffer of duivin is en wanneer kun je dat voelen?

C. Praktijkopdrachten

Tijdens deze praktijkles ga je verschillende vogels hanteren en fixeren en het geslacht bepalen (seksen). Begin bij het dier dat je docent je aanwijst. Als je klaar bent met oefenen van dit dier laat je het geleerde zien aan je docent waarna je door kan gaan met het volgende dier volgens het schema hieronder.

1. Haal een vogel uit zijn kooi op de juiste wijze. Hanteer het dier zoals hierboven beschreven.
2. Als je de vogel goed kunt hanteren mag je proberen om het dier te fixeren. Als het niet goed lukt laat je dan helpen door een klasgenoot of vraag je docent om hulp.
3. Als je de vogel gehanteerd hebt kan je het geslacht van de vogel bepalen. Welk geslacht heeft de vogel die je vast hebt? Zorg ervoor dat je minimaal 1 mannetje en vrouwtje hebt gesekt.
4. Herhaal het hanteren/ fixeren en het seksen bij minimaal 2 andere vogels.
5. Als je klaar bent laat je het geleerde controleren bij je docent waarna je verder kunt gaan met het schema.

Beoordeling door leerling

1. *Wat heb ik gedaan?*

2. *Wat ging goed?*

3. *Wat kon beter?*

4. *Hoe pak ik het de volgende keer aan?*

Feedback van de docent

(zelf invullen)

Wat ging goed:

Tips: